

Judikatūras krājums

TIESAS SPRIEDUMS (virspalāta)

2015. gada 16. jūlijā *

Direktīva 2000/43/EK — Vienlīdzīgas attieksmes pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības princips — Pilsētu teritorijas, kurās pārsvarā dzīvo romu tautības pārstāvji — Elektroenerģijas skaitītāju uzstādīšana uz gaisvadu elektrolīniju stabiem sešu līdz septiņu metru augstumā — Jēdzieni “tieša diskriminācija” un “netieša diskriminācija” — Pierādīšanas pienākums — Iespējamais attaisnojums — Manipulāciju ar elektroenerģijas skaitītājiem un nelikumīgu pieslēgumu novēršana — Samērīgums — Pasākuma vispārējais raksturs — Šī pasākuma aizskaroša un stigmatizējoša ietekme — Direktīvas 2006/32/EK un 2009/72/EK — Galapatērētāja iespējas pārbaudīt savu elektroenerģijas patēriņu neesamība

Lieta C-83/14

par lūgumu sniegt prejudiciālu nolēmumu atbilstoši LESD 267. pantam, ko *Administrativen sad Sofia-grad* (Bulgārija) iesniedza ar lēmumu, kas pieņemts 2014. gada 5. februārī un kas Tiesā registrēts 2014. gada 17. februārī, tiesvedībā

CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD

pret

Komisia za zashtita ot diskriminatsia ,

piedaloties

Anelia Nikolova ,

Darzhavna Komisia za energiyno i vodno regulirane .

TIESA (virspalāta)

šādā sastāvā: priekšsēdētāja vietnieks K. Lēnartss [*K. Lenaerts*], kas pilda priekšsēdētāja pienākumus, palātu priekšsēdētāji A. Ticano [*A. Tizzano*], R. Silva de Lapuerta [*R. Silva de Lapuerta*], M. Ilešičs [*M. Ilešič*], S. Rodins [*S. Rodin*] un K. Jirimēe [*K. Jürimäe*], tiesneši A. Ross [*A. Rosas*], E. Juhāss [*E. Juhász*], J. Malenovskis [*J. Malenovský*], D. Švābi [*D. Šváby*], A. Prehala [*A. Prechal*] (referente), F. Biltšens [*F. Biltgen*] un K. Likurģs [*C. Lycourgos*],

ģenerālvokāte J. Kokote [*J. Kokott*],

sekretāre S. Stremholma [*C. Strömholm*], administratore,

ņemot vērā rakstveida procesu un 2015. gada 13. janvāra tiesas sēdi,

* Tiesvedības valoda – bulgāru.

ņemot vērā apsvērumus, ko sniedza:

- *CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD* vārdā – A. Ganev, V. Bozhilov un A. Dzhangov, advokāti,
- *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* vārdā – A. Strashimirova, pārstāve,
- A. Nikolova vārdā – S. Cox, barrister, kā arī M. Ferschtman un Y. Grozev, advokāti,
- Bulgārijas valdības vārdā – E. Petranova un D. Drambozova, pārstāves,
- Eiropas Komisijas vārdā – D. Martin un D. Roussanov, pārstāvji,

noklausījusies ģenerālvokātes secinājumus 2015. gada 12. marta tiesas sēdē,

pasludina šo spriedumu.

Spriedums

- 1 Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu ir par to, kā interpretēt Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīvas 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības (OV L 180, 22. lpp.), 1. pantu, 2. panta 1. punktu un 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktu, kā arī Eiropas Savienības Pamattiesību hartas (turpmāk tekstā – “Harta”) 21. pantu.
- 2 Šis lūgums ir iesniegts tiesvedībā, kurā *CHEZ Razpredelenie Bulgaria AD* (turpmāk tekstā – “*CHEZ RB*”) lūdz atcelt *Komisija za zashtita ot diskriminatsia* (Komisija aizsardzībai pret diskrimināciju, turpmāk tekstā – “*KZD*”) lēmumu, ar kuru tā uzdeva *CHEZ RB* izbeigt pret A. Nikolova vērsto diskrimināciju un atturēties no šāda veida diskriminējošas darbības nākotnē.

Atbilstošās tiesību normas

Savienības tiesības

Direktīva 2000/43

- 3 Direktīvas 2000/43 preambulas 2., 3., 9., 12., 13., 15., 16. un 28. apsvērumā ir noteikts:
 - “(2) Saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienību 6. pantu Eiropas Savienība ir dibināta uz visām dalībvalstīm kopīgiem brīvības, demokrātijas, cilvēktiesību un pamatbrīvību respektēšanas un tiesiskuma principiem un tai būtu jāievēro pamattiesības, ko nodrošina [1950. gada 4. novembrī Romā parakstītā] Eiropas Konvencija par cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzību, un tā, kā tās izriet no dalībvalstu kopīgām konstitucionālām tradīcijām, kas ir Kopienas tiesību vispārīgie principi.
 - (3) Tiesības uz vienlīdzību likuma priekšā un aizsardzība pret visu cilvēku diskrimināciju ir vispārējās tiesības, kas atzītas ar Vispārējo Cilvēktiesību deklarāciju, Apvienoto Nāciju Organizācijas Konvenciju par sieviešu visu veidu diskriminācijas izskaušanu, Starptautisko konvenciju par rasu visu veidu diskriminācijas likvidāciju un Apvienoto Nāciju Organizācijas Paktu par pilsoņu un politiskajām tiesībām un Paktu par ekonomiskajām, sociālajām un kultūras tiesībām, un ar Eiropas Konvenciju par cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzību, ko parakstījušas visas dalībvalstis.

[..]

- (9) Diskriminācija rasu vai etniskās piederības dēļ var apdraudēt EK liguma mērķu sasniegšanu, jo īpaši augsta līmeņa nodarbinātības un sociālās aizsardzības sasniegšanu, dzīves līmeņa un dzīves kvalitātes paaugstināšanu, ekonomisko un sociālo izlīdzināšanu un solidaritāti. Bez tam tā var apdraudēt arī mērķi veicināt Eiropas Savienības pārveidošanu par telpu, kurā valda brīvība, drošība un taisnība.

[..]

- (12) Lai nodrošinātu demokrātisku un tolerantu sabiedrību attīstību, kas pieņemtu visu personu līdzdalību neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, īpaši rīcībai tās diskriminācijas jomā, kas sakņojas rasu vai etniskajā piederībā, būtu jāsniedz plašāk par pieeju nodarbinātības un pašnodarbinātības pasākumiem un jāaptver tādas jomas kā izglītība, sociālā aizsardzība, tai skaitā sociālā nodrošināšana un veselības aprūpe, sociālās priekšrocības un piekļuve precēm un pakalpojumiem un to piegāde.

- (13) Šim nolūkam attiecībā uz šīs direktīvas aptvertajām jomām visā Kopienā būtu jāaizliedz tieša vai netieša diskriminācija, kas sakņojas rasu vai etniskajā piederībā. [..]

[..]

- (15) Tādu faktu novērtēšana, pēc kuriem var spriest, ka notikusi tieša vai netieša diskriminācija, ir jautājums izskatīšanai valsts tiesu iestādēs vai citās kompetentās iestādēs saskaņā ar attiecīgās valsts tiesību aktu noteikumiem vai praksi. Jo sevišķi šādās normās var paredzēt netiešo diskrimināciju, ko nosaka ar jebkuriem līdzekļiem, to skaitā, pamatojoties uz pierādījumiem, ko sniedz statistika.

- (16) Svarīgi, lai visas fiziskās personas tiktu pasargātas no diskrimināciju rasu vai etniskās piederības dēļ. Vajadzības gadījumā un saskaņā ar savas valsts tradīcijām un praksi dalībvalstīm būtu jāparedz arī juridisko personu aizsardzība, ja tās cieš no diskriminācijas savu biedru rasu vai etniskās piederības dēļ.

[..]

- (28) [...] dalībvalstis nevar pietiekami sasniegt šīs direktīvas mērķi, proti, visās dalībvalstīs nodrošināt kopīgu augstu aizsardzības līmeni pret diskrimināciju [...].”

- 4 Saskaņā ar Direktīvas 2000/43 1. pantu šīs direktīvas “mērķis ir noteikt sistēmu, lai apkarotu diskrimināciju rasu vai etniskās piederības dēļ ar nolūku, lai vienādas attieksmes princips stātos spēkā dalībvalstīs”.

- 5 Šīs direktīvas 2. pantā “Diskriminācijas jēdziens” ir noteikts:

“1. Šajā direktīvā vienādas attieksmes princips nozīmē to, ka nav ne tiešas, ne netiešas diskriminācijas rasu vai etniskās piederības dēļ.

2. Šā panta 1. punkta mērķiem:

- a) tiek pieņemts, ka tiešā diskriminācija iestājas tad, kad salīdzināmā situācijā pret vienu personu izturas, ir izturējušies vai izturētos sliktāk nekā pret otru personu rasu vai etniskās piederības dēļ;

b) tiek pieņemts, ka netiešā diskriminācija iestājas tad, kad acīmredzami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse nostāda kādas rasu vai etniskas piederības personas īpaši nelabvēlīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām, ja vien šāds noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojams ar tiesisku mērķi un ja vien tas nav proporcionāls un vajadzīgs šāda mērķa sasniegšanas līdzeklis.

3. Par uzmākšanos uzskata diskrimināciju 1. panta nozīmē, kad vērojama nevēlama ar rasu vai etnisku piederību saistīta uzvedība ar mērķi pārkāpt personas cieņu un veidot bailpilnu, nežēlīgu, degradējošu, pazemojošu vai noziedzīgu vidi. [..]

[..]”

6 Minētās direktīvas 3. panta “Piemērošanas joma” 1. punkta h) apakšpunktā ir noteikts:

“Nepārsniedzot Kopienai piešķirtās pilnvaras, šo direktīvu piemēro visām personām [..] attiecībā uz:

[..]

h) piekļuvi pakalpojumiem un precēm un to piegādi, kas ir pieejami sabiedrībai, tostarp dzīvokļu apgādi.”

7 Direktīvas 2000/43 6. panta “Obligātās prasības” 1. punktā ir paredzēts:

“Dalībvalstis drīkst ieviest vai uzturēt noteikumus, kuri ir labvēlīgāki vienādas attieksmes principa aizsardzībai nekā šajā direktīvā izklāstītie noteikumi.”

8 Šīs direktīvas 8. panta “Pienākums pierādīt” 1. punktā ir noteikts:

“Dalībvalstis veic tādus pasākumus, kādi saskaņā ar attiecīgo valstu tiesisko sistēmu ir vajadzīgi, lai nodrošinātu to, ka gadījumā, ja personas, kuras uzskata, ka viņas saskārušās ar netaisnību, jo pret viņām nav piemērots vienādas attieksmes princips, tiesā vai kādā citā kompetentā iestādē uzrāda faktus, pēc kuriem var secināt, ka ir bijusi tieša vai netieša diskriminācija, tad atbildētājam jāpierāda, ka nav noticis vienādas attieksmes principa pārkāpums.”

Direktīva 2006/32/EK

9 Eiropas Parlamenta un Padomes 2006. gada 5. aprīļa Direktīvas 2006/32/EK, par enerģijas galapatēriņa efektivitāti un energoefektivitātes pakalpojumiem un ar ko atceļ Padomes Direktīvu 93/76/EEK (OV L 114, 64. lpp.), preambulas 29. apsvērumā bija paredzēts:

“Lai tiešie lietotāji būtu labāk informēti, pieņemot lēmumus saistībā ar enerģijas patēriņu to individuālām vajadzībām, viņiem būtu jānodrošina pietiekams informācijas daudzums par šo tēmu [..]. Turklāt patērētāji būtu aktīvi jā mudina regulāri pārbaudīt savu skaitītāju rādījumus.”

10 Direktīvas 2006/32 13. panta 1. punkta pirmajā daļā bija paredzēts:

“Dalībvalstis nodrošina, ka, ciktāl tas ir tehniski iespējams, rentabli un samērīgi saistībā ar iespējamo enerģijas ietaupījumu, elektroenerģijas [..] tiešajiem patērētājiem par konkurētspējīgu cenu nodrošina individuālus skaitītājus, kas precīzi ataino tiešā patērētāja faktisko enerģijas patēriņu un kas sniedz informāciju par faktisko izmantošanas laiku.”

Direktīva 2009/72/EK

- 11 Eiropas Parlamenta un Padomes 2009. gada 13. jūlija Direktīvas 2009/72/EK par kopīgiem noteikumiem attiecībā uz elektroenerģijas iekšējo tirgu un par Direktīvas 2003/54/EK atcelšanu (OV L 211, 55. lpp.) 3. panta 3. un 7. punktā ir noteikts:

“3. Dalībvalstis nodrošina, ka visi mājāsaimniecību lietotāji [...] var saņemt universālo pakalpojumu, kas ietver tiesības saņemt konkrētas kvalitātes elektroenerģiju savā teritorijā par saprātīgām, viegli un skaidri salīdzināmām, pārskatāmām un nediskriminējošām cenām. [...]

[..]

7. Dalībvalstis veic atbilstīgus pasākumus, lai aizsargātu tiešos lietotājus [...]. Vismaz attiecībā uz mājāsaimniecību lietotājiem minētie pasākumi ietver I pielikumā minētos pasākumus.”

- 12 Saskaņā ar Direktīvas 2009/72 I pielikuma 1. punkta h) un i) apakšpunktu:

“1. [...] šīs direktīvas 3. pantā minētie pasākumi ir paredzēti, lai nodrošinātu to, ka lietotāji:

[..]

h) var piekļūt saviem patēriņa datiem [...]

i) pietiekami bieži saņem pienācīgu informāciju par faktisko elektroenerģijas patēriņu un izmaksām, lai varētu regulēt savu elektroenerģijas patēriņu. [...]”

Bulgārijas tiesības

Likums par aizsardzību pret diskrimināciju

- 13 Saskaņā ar Likuma par aizsardzību pret diskrimināciju (*Zakon za zashtita ot diskriminatsia*, turpmāk tekstā – “ZZD”) 4. pantu:

“(1) Ir aizliegta jebkāda tieša vai netieša diskriminācija, pamatojoties uz [...] rasi, tautību, etnisko piederību, [...] personisko [...] stāvokli [...].

(2) Par tiešu diskrimināciju ir uzskatāma jebkura nelabvēlīgāka attieksme pret kādu personu, pamatojoties uz 1. punktā minētajām iezīmēm, salīdzinājumā ar attieksmi, kāda salīdzināmos un līdzīgos apstākļos pastāv, ir pastāvējusi vai pastāvēs pret citu personu.

(3) Netieša diskriminācija iestājas tad, kad acīmredzami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse 1. punktā minēto personisko iezīmju dēļ nostāda kādu personu nelabvēlīgākā situācijā, salīdzinot ar citām personām, ja vien šāds noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojama ar tiesisku mērķi un ja vien tas nav atbilstošs un vajadzīgs šāda mērķa sasniegšanas līdzeklis.”

- 14 ZZD papildu noteikumu 1. panta 7.–9. punktā ir noteikts:

“Šajā likumā:

7. punkts. Ar “nelabvēlīgu attieksmi” ir jāsaprot jebkāds akts, darbība vai bezdarbība, kas tieši vai netieši apdraud tiesības vai leģitīmas intereses.

8. punkts. “4. panta 1. punktā minēto personisko iezīmju dēļ” nozīmē, ka viena vai vairākas šīs personiskās iezīmes faktiski šobrīd piemīt vai piemita agrāk vai ir paredzams, ka tās piemīt diskriminētajai personai vai arī personai, ar kuru tā ir saistīta vai attiecībā uz kuru ir jāpieņem, ka tā ar viņu ir saistīta, ja šī saistība ir diskriminācijas iemesls.

9. punkts. “Saistītas personas” ir: [...] personas, kuras citu iemeslu dēļ var uzskatīt par tieši vai netieši atkarīgām no cietušās personas, ja šī saikne ir diskriminācijas iemesls [...]”

15 Saskaņā ar ZZD 40. panta 1. un 2. punktu:

“1. [KZD] ir specializēta un neatkarīga valsts iestāde diskriminācijas novēršanai, aizsardzībai pret to un vienlīdzīgu iespēju nodrošināšanai.

2. KZD uzrauga šī likuma piemērošanu un ievērošanu [...]”

Enerģētikas likums

16 Enerģētikas likuma (*Zakon za energetikata*, turpmāk tekstā – “ZE”) 10. pantā ir paredzēts, ka “par enerģētikas nozarēs [...] veikto darbību regulēšanu ir atbildīga Valsts enerģētikas un ūdens apgādes regulēšanas komisija (*Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane*) [...], kas ir specializēta un neatkarīga valsts iestāde”.

17 ZE 104.a panta 4. punktā ir paredzēts:

“Publicētie vispārīgie noteikumi stājas spēkā attiecībā uz galapatērētāju, pat nepastāvot tiešai rakstveidā izteiktai piekrišanai.”

18 Saskaņā ar ZE 120. panta 1. un 3. punktu:

“1. Galapatērētājam piegādātā elektroenerģija tiek reģistrēta ar komercuzskaites mēraparātiem, kas pieder elektrības pārvades un sadales tīkla operatoram [...]”

[...]

3. Elektrības pārvades un sadales tīkla operators nosaka mēraparātu un mēriekārtu veidu, skaitu un izvietojumu [...]”

CHEZ RB vispārīgie noteikumi

19 CHEZ RB vispārīgo noteikumu, kurus ir apstiprinājusi *Darzhavna Komisia po energiyno i vodno regulirane*, 27. pantā ir noteikts:

“1. Komercuzskaites mēraparāti [...] ir jānovieto tādējādi, lai klients varētu vizuāli pārbaudīt to rādījumus.

2. Ja ar mērķi nodrošināt iedzīvotāju dzīvības un veselības, kā arī īpašuma aizsardzību, elektroenerģijas apgādes kvalitāti, apgādes turpinātību, kā arī elektroenerģijas piegādes sistēmas drošību un uzticamību, elektroenerģijas komercuzskaites mēraparāti tiek uzstādīti grūti pieejamās vietās, elektroenerģijas sadales uzņēmumam par saviem līdzekļiem trīs dienu laikā pēc patērētāja rakstveida pieprasījuma ir jānodrošina iespēja veikt vizuālu elektroenerģijas skaitītāja rādījumu apskati.”

- 20 Saistībā ar šo vizuālās pārbaudes iespēju *CHEZ RB* vispārīgajos noteikumos ir paredzēts, ka tas nosūta speciālo transportlīdzekli ar pacelāju, ar kura palīdzību tā darbinieki var piekļūt augstu novietotajiem skaitītājiem, lai nolasītu rādījumus, un paziņot šo informāciju klientam. Klientiem ir arī iespēja par maksu izvietot savā mājoklī otru skaitītāju, tā dēvēto “kontrolskaitītāju”.

Pamatlieta un prejudiciālie jautājumi

- 21 *A. Nikolova* kā individuālā komersante pārvalda pārtikas veikalu Dupnicas [*Dupnitsa*] (Bulgārija) pilsētas “Gizdova Mahala” rajonā, kurā pārsvarā dzīvo romu tautības pārstāvji.
- 22 1999. un 2000. gadā *CHEZ RB* visiem šajā rajonā dzīvojošajiem patērētājiem uzstādīja elektroenerģijas skaitītājus gaisvadu elektrolīniju betona stabos 6 līdz 7 metru augstumā, kamēr citos rajonos *CHEZ RB* instalētie skaitītāji tiek izvietoti 1,70 metru augstumā, pārsvarā izvietojot tos patērētāju mājokļos, uz ēku fasādēm vai pie žoga (turpmāk tekstā – “apstrīdētā prakse”).
- 23 2008. gada decembrī *A. Nikolova* iesniedza sūdzību *KZD*, kurā norādīja, ka apstrīdētās prakses pamatā ir tas, ka lielākā daļa “Gizdova Mahala” rajona iedzīvotāju ir romu tautības pārstāvji un ka viņa pati šī iemesla dēļ ir cietusi no tiešas diskriminācijas tautības dēļ (“narodnost”). Ieinteresētā persona tostarp apgalvoja, ka viņa nevar nolasīt sava elektroenerģijas skaitītāja rādījumus, lai varētu pārbaudīt savu patēriņu un pārliecināties par tai nosūtīto elektrības rēķinu pareizību, kuri tās ieskatā esot bijuši pārāk lieli.
- 24 Ar 2010. gada 6. aprīļa lēmumu *KZD* konstatēja, ka apstrīdētā prakse ir uzskatāma par aizliegtu netiešu diskrimināciju tautības dēļ *ZZD* 4. panta 1. un 3. punkta izpratnē.
- 25 Ar *Varhoven administrativen sad* (Augstākā administratīvā tiesa) 2011. gada 19. maija spriedumu šis lēmums tika atcelts, it īpaši pamatojoties uz to, ka *KZD* neesot norādījusi, saistībā ar kādu citu tautību *A. Nikolova* esot tikusi diskriminēta. Lieta tika nodota atpakaļ *KZD*.
- 26 2012. gada 30. maijā *KZD* pieņēma jaunu lēmumu, kurā konstatēja, ka *CHEZ RB* ir īstenojis tiešu diskrimināciju pret *A. Nikolova* viņas “personiskās situācijas” dēļ *ZZD* 4. panta 1. un 2. punkta izpratnē, ieinteresētās personas uzņēmuma atrašanās vietas dēļ nostādot viņu nelabvēlīgā situācijā salīdzinājumā ar citiem *CHEZ RB* klientiem, kuru elektroenerģijas skaitītāji esot izvietoti brīvi pieejamās vietās.
- 27 *CHEZ RB* pārsūdzēja šo lēmumu *Administrativen sad Sofia-grad* [Sofijas pilsētas Administratīvajā tiesā].
- 28 Lēmumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu minētā tiesa vispirms ir norādījusi, ka Direktīvā 2000/43 ir konkretizēts diskriminācijas aizlieguma rases vai etniskās piederības dēļ princips, kas tostarp ir nostiprināts Hartas 21. pantā, un ka pamatlietā aplūkotā situācija ietilpst minētās direktīvas materiālās piemērošanas jomā, kas ir definēta tās 3. panta 1. punkta h) apakšpunktā. Tādējādi nesaskatot iemeslu apšaubīt Savienības tiesību piemērojamību, tā norāda, ka neuzdos prejudiciālu jautājumu šajā ziņā, vienlaicīgi norādot, ka Tiesai katrā ziņā būs jāsniedz vērtējums par šo jautājumu pirms to prejudiciālo jautājumu izvērtēšanas, kurus iesniedzējtiesa tai ir uzdevusi.
- 29 Tādējādi, norādot iemeslus, kuru dēļ tā ir vērsusies Tiesā, iesniedzējtiesa vispirms ir minējusi, ka, lai gan *KZD* ir atsaukusies uz diskrimināciju *A. Nikolova* “personiskās situācijas” dēļ un lai arī tā pati savā prasībā kļūdaini ir atsaukusies uz diskrimināciju “tautības” dēļ, aizsargātā personiskā iezīme šajā gadījumā esot jāskata kopsakarā ar romu “etnisko piederību”, kas ir kopēja lielākajai daļai no “Gizdova mahala” rajonā dzīvojošajām personām.

- 30 Šajā ziņā iesniedzējtiesa uzskata, pirmkārt, ka romu kopiena ir etniska kopiena, kurai Bulgārijā turklāt ir etniskās minoritātes statuss.
- 31 Otrkārt, tā norāda, ka, lai arī statistika attiecībā uz konkrētajā rajonā dzīvojošo romu tautības pārstāvju skaitlisko daudzumu nav pieejama, šis rajons vispārīgi tiek uzskatīts par lielāko Dupnicas pilsētas “romu rajonu”. Tāpat lietas dalībnieki ir vienprātīgi par to, ka apstrīdētā prakse pārsvarā ir sastopama tikai dažādu Bulgārijas pilsētu “romu rajonos”. Tas esot bijis galvenais faktors, kas noteica *CHEZ RB* izvēli uzstādīt elektroenerģijas skaitītājus nepieejamā augstumā, un, lai arī *CHEZ RB* nav tieši apgalvojis, ka tā ieskatā tieši romu tautības pārstāvji ir tie, kas veic nelikumīgu pieslēgšanos, tas izrietot no attiecīgā konteksta.
- 32 Treškārt, iesniedzējtiesa uzskata, ka *KZD* ir kļūdaini uzskatījusi, ka nav tikusi pierādīta *A. Nikolova* romu tautības izcelsme. Savā prasībā identificējot sevi ar “Gizdova mahala” rajona romu tautības pārstāvjiem, ieinteresētā persona esot pati sevi identificējusi kā personu ar šādu izcelsmi. Katrā ziņā minētā tiesa, kura šajā ziņā atsaucas uz spriedumu *Feryn* (C-54/07, EU:C:2008:397), uzskata, ka diskriminācijas pastāvēšanas priekšnosacījums nav identificējama sūdzības iesniedzēja, kurš apgalvo, ka ir cietis no šādas diskriminācijas, esamība. Iesniedzējtiesa uzskata, ka arī no sprieduma *Coleman* (C-303/06, EU:C:2008:415) izriet, ka vienlīdzīgas attieksmes principa piemērošana neaprobežojas tikai ar personām, kurām piemīt aizsargātā personiskā iezīme.
- 33 Iesniedzējtiesa uzsver, ka pirmais prejudiciālais jautājums ir saistīts ar iepriekš minētajiem apsvērumiem.
- 34 Turpinājumā, lai arī iesniedzējtiesa sliecas piekrist *KZD* secinājumam, saskaņā ar kuru apstrīdētā prakse rada tiešu diskrimināciju, minētā tiesa norāda, ka savos secinājumos lietā *Belov* (C-394/11, EU:C:2012:585, 99. punkts) ģenerālvokāte J. Kokote [*J. Kokott*] ir atzinusi, ka tāda prakse kā apstrīdētā prakse pirmšķietami ir netiešas diskriminācijas gadījums. Iesniedzējtiesa arī norāda, ka līdzīgās lietās *Varhoven administrativen sad* savukārt ir secinājusi, ka nepastāv nekāda tieša vai netieša diskriminācija etniskās piederības dēļ.
- 35 Šajā ziņā iesniedzējtiesa norāda, ka tai ir šaubas par jēdzieniem “tieša diskriminācija” un “netieša diskriminācija”, kas attiecīgi ir paredzēti Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktā, un par to, vai apstrīdētā prakse atbilst kādai no šīm kategorijām.
- 36 Visbeidzot, pieņemot, ka minētā prakse ietilpst šīs direktīvas 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta piemērošanas jomā, iesniedzējtiesai ir šaubas par to, vai to var uzskatīt par objektīvi attaisnojamu, atbilstošu un vajadzīgu minētā noteikuma izpratnē. Tā tostarp norāda, ka, lai arī *CHEZ RB* apgalvo, ka šī prakse ir attaisnojama, ņemot vērā daudzos nelikumīgu pieslēgumu un skaitītāju bojājumu un manipulāciju ar tiem gadījumus, minētā sabiedrība ir atteikusies no saviem *KZD* sākotnēji iesniegtajiem pieteikumiem, kuros bija lūgts iesniegt eksporta ziņojumu un uzklaust lieciniekus, norādot, ka minētās darbības esot vispārzināmas. Lietas dalībnieki turklāt nav iesnieguši iesniedzējtiesā papildu pierādījumus, neraugoties uz tiem adresētajiem rīkojumiem pierādīšanas pienākuma ietvaros. Minētā tiesa arī norāda, ka plašsaziņas līdzekļos tiek ziņots par jaunām efektīvām un patērētājiem mazāk ierobežojošām metodēm, tostarp tādu elektroenerģijas skaitītāju izmantošanu, kas ļauj piegādātājam nolasīt rādījumus no attāluma un tikt brīdinātam par manipulācijas mēģinājumiem.
- 37 Šādos apstākļos *Administrativen sad Sofia-grad* nolēma apturēt tiesvedību un uzdot Tiesai šādus prejudiciālus jautājumus:
- “1) Vai [Direktīvā 2000/43] un [Hartā] izmantotais jēdziens “etniskā piederība” ir interpretējams tādējādi, ka tajā ietilpst tāda blīva Bulgārijas valstspiederīgo grupa ar romu etnisko piederību kā tā, kas dzīvo Dupnicas pilsētas rajonā “Gizdova mahala”?

- 2) Vai jēdziens “salīdzināma situācija” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē ir piemērojams pamatlietā aplūkotojos faktiskajos apstākļos, kur “romu rajonos” komercuzskaites mēraparāti tiek piestiprināti 6 līdz 7 metru augstumā, bet citos pilsētas rajonos, kuros nav blīvs romu tautības iedzīvotāju skaits, tie parasti tiek piestiprināti mazāk kā 2 metru augstumā?
- 3) Vai Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir interpretējams tādējādi, ka komercuzskaites mēraparātu piestiprināšanas “romu rajonos” 6 līdz 7 metru augstumā dēļ attieksme pret iedzīvotājiem ar romu etnisko piederību ir uzskatāma par nelabvēlīgāku nekā pret iedzīvotājiem ar citu etnisko piederību?
- 4) Ja runa ir par nelabvēlīgāku attieksmi, vai iepriekš minētā tiesību norma ir interpretējama tādējādi, ka šī attieksme pamatlietā aplūkotojos faktiskajos apstākļos pilnībā vai daļēji ir balstīta uz faktu, ka runa ir par romu etnisko grupu?
- 5) Vai saskaņā ar Direktīvu 2000/43 ir pieļaujama tāda valsts tiesību norma kā [ZZD] papildu noteikumu 1. panta 7. punkts, saskaņā ar kuru jebkāds akts, darbība un bezdarbība, kas tieši vai netieši apdraud tiesības vai leģitīmas intereses, ir “nelabvēlīga attieksme”?
- 6) Vai jēdziens “acīmredzami neitrāl[a] prakse” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē ir piemērojams [CHEZ RB] praksei komercuzskaites mēraparātus piestiprināt 6 līdz 7 metru augstumā? Kā ir interpretējams jēdziens “acīmredzami” – vai tā, ka šī prakse acīmredzami ir neitrāla, vai arī tā, ka tā neitrāla izrādās tikai pirmajā brīdī, t.i., šķietami neitrāla?
- 7) Vai, lai Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē pastāvētu netieša diskriminācija, ir nepieciešams, lai neitrālā prakse, pamatojoties uz personu rasi vai etnisko piederību, radītu tām īpaši nelabvēlīgu situāciju, vai arī ir pietiekami, ka šī prakse skar tikai personas ar noteiktu etnisko piederību? Vai šajā ziņā saskaņā ar Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunktu ir pieļaujama tāda valsts tiesību norma kā ZZD 4. panta 3. punkts, saskaņā ar kuru netieša diskriminācija pastāv, ja personai tās personisko iezīmju (tostarp etniskās piederības) dēļ saskaņā ar 1. punktu tiek radīta nelabvēlīgāka situācija?
- 8) Kā Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē ir interpretējams jēdziens “īpaši nelabvēlīga situācija”? Vai tas atbilst šīs direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā izmantotajam jēdzienam “sliktāka izturēšanās” [“nelabvēlīgāka attieksme”], vai arī tajā ir aptverti tikai īpaši būtiski, acīmredzami un smagi nevienlīdzīgas attieksmes gadījumi? Vai izskatāmajā lietā aprakstītā prakse atspoguļo īpaši nelabvēlīgu situāciju? Vai, lai noliegtu netiešu diskrimināciju (nepārbaudot, vai attiecīgā prakse ir attaisnojama, atbilstoša un nepieciešama saistībā ar leģitīma mērķa sasniegšanu), ir pietiekami, ka nepastāv īpaši nelabvēlīgu situāciju radošs īpaši būtisks, acīmredzams un smags nevienlīdzīgas attieksmes gadījums?
- 9) Vai saskaņā ar Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunktu ir pieļaujama tāda valsts tiesību norma kā ZZD 4. panta 2. un 3. punkts, kuros, lai pastāvētu tieša diskriminācija, tiek prasīta “nelabvēlīgāka attieksme” un, lai pastāvētu netieša diskriminācija, “nelabvēlīgākas situācijas radīšana”, nenošķirot, kā tas ir darīts direktīvā, tās atkarībā no attiecīgās nelabvēlīgās izturēšanās smaguma pakāpes?
- 10) Vai Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkts ir interpretējams tādējādi, ka apstrīdētā [CHEZ RB] prakse saistībā ar elektrotīkla drošības nodrošināšanu un atbilstošu patērētās elektroenerģijas uzskaiti faktiski ir attaisnojama? Vai šī prakse ir atbilstoša, arī ņemot vērā atbildētājas pienākumu nodrošināt patērētājiem brīvu piekļuvi elektroenerģijas skaitītāja rādījumiem? Vai šī prakse ir vajadzīga, ja no publikācijām medijos ir zināmi citi tehniski un finansiāli pieejami līdzekļi komercuzskaites mēraparātu drošības nodrošināšanai?”

Par prejudiciālajiem jautājumiem

Ievada apsvērumi

- 38 Kā izriet no šī sprieduma 28. punkta, lai arī iesniedzējtiesa ir norādījusi, ka tās ieskatā pamatlietā aplūkotā situācija ietilpst Direktīvas 2000/43 materiālās piemērošanas jomā, kā tā ir definēta tās 3. panta 1. punkta h) apakšpunktā, un tādēļ tā neuzskata par vajadzīgu uzdot Tiesai prejudiciālu jautājumu šajā ziņā, tā tomēr ir uzsvērusi, ka šis aspekts ir jautājums, kurš Tiesai ir jāizvērtē pirms to prejudiciālo jautājumu izskatīšanas, kurus tā ir uzdevusi Tiesai.
- 39 Lai arī Bulgārijas valdība un Eiropas Komisija uzskata, ka apstrīdētā prakse ietilpst iepriekš minētajā materiālās piemērošanas jomā, *CHEZ RB* apgalvo, ka tas tā nav. *CHEZ RB* uzskata, ka Direktīvas 2000/43 3. panta 1. punktā ietvertā precizējuma, atbilstoši kuram šī direktīva ir piemērojama, “nepārsniedzot [Savienībai] piešķirtās pilnvaras”, sekas ir tādas, ka minētā direktīva ir piemērojama tikai saistībā ar Savienības tiesību piemērošanas jomā ietilpstošām situācijām, un tam ir nepieciešams, lai pamatlietas faktiskajiem apstākļiem būtu piemērojams šo tiesību materiāltiesiskais noteikums. Tomēr Savienība neesot pieņēmusi nevienu noteikumu, kurš attiektos uz elektroenerģijas skaitītāju izvietojumu vai to vizuālo apskati.
- 40 Šajā ziņā no Direktīvas 2000/43 preambulas 12. apsvēruma izriet, ka Savienības likumdevējs ir uzskatījis, ka, lai nodrošinātu demokrātisku un tolerantu sabiedrību attīstību, kas pieņemtu visu personu līdzdalību neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, īpašai rīcībai tās diskriminācijas jomā, kas sakņojas rasu vai etniskajā piederībā, būtu jāaptver tādas jomas kā šīs direktīvas 3. panta 1. punktā minētās (skat. spriedumu *Runevič-Vardyn* un *Wardyn*, C-391/09, EU:C:2011:291, 41. punkts).
- 41 Direktīvas 2000/43 3. panta 1. punkta h) apakšpunktā ir izdarīta vispārīga atsauce uz piekļuvi precēm un pakalpojumiem, kas ir pieejami sabiedrībai, un to piegādi (skat. spriedumu *Runevič-Vardyn* un *Wardyn*, C-391/09, EU:C:2011:291, 45. punkts).
- 42 Kā Tiesa jau ir nospriedusi, ņemot vērā Direktīvas 2000/43 mērķi un tiesību, uz kuru aizsardzību tā ir vērsta, dabu, kā arī to, ka ar šo direktīvu attiecīgajā jomā vienīgi izpaužas vienlīdzīgas attieksmes princips, kas ir viens no vispārējiem Savienības tiesību principiem, kurš ir atzīts Hartas 21. pantā, minētās direktīvas piemērošanas jomu nevar definēt ierobežoti (spriedums *Runevič-Vardyn* un *Wardyn*, C-391/09, EU:C:2011:291, 43. punkts).
- 43 Šādos apstākļos un tā kā, kā savu secinājumu 38. un 39. punktā ir norādījusi ģenerālvokāte, nav nekādu šaubu par to, ka elektroenerģijas piegāde ietilpst Direktīvas 2000/43 3. panta 1. punkta h) apakšpunkta piemērošanas jomā, šis noteikums ir jāinterpretē tādējādi, ka elektroenerģijas skaitītāja uzstādīšana galapatērētāja mājoklī, kas ir nesaraujami saistīta ar iepriekš minēto piegādi, ietilpst šīs direktīvas piemērošanas jomā un uz to attiecas šajā direktīvā paredzētais pienākums ievērot vienlīdzīgas attieksmes principu.
- 44 Attiecībā uz atsauci, kas Direktīvas 2000/43 3. panta 1. punktā ir izdarīta uz “[Savienībai] piešķirtajām pilnvarām”, šajā lietā pietiek vien norādīt, ka tādi noteikumi kā Direktīvas 2006/32 13. panta 1. punkts vai Direktīvas 2009/72 3. panta 3. un 7. punkts, lasot tos kopā ar tās I pielikuma 1. punkta h) un i) apakšpunktu, attiecas uz galapatērētāju nodrošināšanu ar individuāliem elektroenerģijas skaitītājiem universālā pakalpojuma ietvaros, lai ļautu ieinteresētajām personām izmērīt, uzraudzīt un regulēt to elektroenerģijas patēriņu. Šajā ziņā tādējādi nav šaubu par to, ka nosacījumi, ar kādiem tiek veikta šī nodrošināšana, ietilpst Savienības kompetences jomā, it īpaši atbilstoši EKL 95. pantam, kurš šobrīd ir kļuvis par LESD 114. pantu, vai EKL 175. pantam, kurš šobrīd ir kļuvis par LESD 191. pantu, kas ir minēto direktīvu juridisko pamatu veidojošie noteikumi.

Par pirmo jautājumu

- 45 Saskaņā ar pirmā jautājuma formulējumu tas attiecas uz jēdzienu “etniskā piederība” Direktīvas 2000/43 un Hartas 21. panta izpratnē un tā mērķis ir noskaidrot, vai šis jēdziens ir jāinterpretē tādējādi, ka tajā “ietilpst tāda blīva Bulgārijas valstspiederīgo grupa ar romu etnisko piederību” kā tā, kas dzīvo pamatlietā aplūkotajā pilsētas rajonā.
- 46 Ņemot vērā detalizētos apsvērumus, kas šajā ziņā ir ietverti lēmumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu un kas ir apkopoti šī sprieduma 29.–33. punktā, ir jākonstatē, ka iesniedzējtiesas jautājumi nav par to, vai romu izcelsme var tikt kvalificēta kā “etniskā piederība” Direktīvas 2000/43 izpratnē un plašāk – Savienības tiesību izpratnē, ko šī tiesa pamatoti uzskata par pierādītu. Etniskās piederības jēdziens, kura pamatā ir ideja, ka sabiedrības grupas tostarp ir iedalāmas kopienās pēc tautības, reliģiskās ticības, valodas piederības, kultūras un tradicionālās piederības un dzīves vides, attiecas arī uz romu kopienu (šajā ziņā attiecībā uz Eiropas Cilvēktiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencijas 14. pantu skat. Eiropas Cilvēktiesību tiesas spriedumu *Natchova* u.c. pret Bulgāriju, Nr. 43577/98 un 43579/98, ECPAK 2005-VII, kā arī *Sejdić* un *Finbci* pret Bosniju Hercegovinu Nr. 27996/06 un 34836/06, 43.–45. un 50. punkts, CEDH 2009).
- 47 Savukārt un kā izriet no šī sprieduma 31. un 32. punkta, noteicošais faktors, kas šķietami ir pamudinājis iesniedzēju uzdot pirmo jautājumu, ir tas, ka apstrīdētā prakse tiek īstenota visā rajonā, kurā pārsvarā, bet ne tikai dzīvo romu tautības pārstāvji.
- 48 Šajā ziņā iesniedzējtiesa uzskata, ka, ņemot vērā, ka *A. Nikolova* savā prasībā ir pielīdzinājusi sevi attiecīgajā rajonā dzīvojošajiem romu tautības pārstāvjiem, ar kuriem kopā tā cieš no neērtībām, kas izriet no apstrīdētās prakses, ieinteresētā persona var tikt uzskatīta par tādu, kas pati sevi ir identificējusi kā romu tautības pārstāvi. Minētā tiesa tomēr ir arī norādījusi, ka, ja būtu jāatzīst, ka *A. Nikolova* nav romu tautības pārstāve, šis apstāklis nevarētu ietekmēt nedz Direktīvas 2000/43 piemērojamību šajā lietā, nedz to, ka ieinteresētā persona šajā gadījumā var pamatoti atsaukties uz direktīvas neievērošanu attiecībā pret to.
- 49 Tās Tiesā iesniegtajos apsvērumos, kas ir jāņem vērā, *A. Nikolova* ir tieši norādījusi, ka viņai ir bulgāru etniskā piederība, ka viņa pati neidentificē sevi kā romu tautības pārstāvi un ka viņa nebūtu uzskatāma par tādu.
- 50 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, ir jāsecina, ka ar savu pirmo jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai jēdziens “diskriminācija etniskās piederības dēļ” Direktīvas 2000/43 un, it īpaši, tās 1. panta un 2. panta 1. punkta izpratnē, attiecīgā gadījumā lasot tos kopā ar Hartas 21. pantu, ir jāinterpretē tādējādi, ka tādos apstākļos kā pamatlietā minētais jēdziens ir piemērojams neatkarīgi no tā, vai pamatlietā aplūkots pasākums skar personas, kurām ir noteikta etniskā piederība, vai personas, kuras, lai arī tām nav minētās etniskās piederības, tomēr kopā ar pirmajām minētajām personām cieš no nelabvēlīgākas attieksmes vai tiek nostādītas īpaši nelabvēlīgā situācijā, kas izriet no minētā pasākuma.
- 51 Šajā ziņā attiecībā uz formulējumu, kādā ir izteikti Direktīvas 2000/43 noteikumi, ir jānorāda, ka tās 1. pantā ir precizēts, ka šīs direktīvas mērķis ir noteikt sistēmu, lai apkarotu “diskrimināciju rasu vai etniskās piederības dēļ”.
- 52 Šīs direktīvas 2. panta 1. punktā vienlīdzīgas attieksmes princips ir definēts kā tāds, kas nozīmē, ka nav “ne tiešas, ne netiešas diskriminācijas rasu vai etniskās piederības dēļ”.
- 53 Kā savu secinājumu 53. punktā ir norādījusi ģenerālvokāte, minētās direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā vairākumā tās valodu redakciju ir paredzēts, ka tiešā diskriminācija iestājas tad, kad salīdzināmā situācijā pret vienu personu izturas, ir izturējušies vai izturētos sliktāk nekā pret otru

personu “rasu vai etniskās piederības dēļ”, un tikai dažās minētā noteikuma valodu redakcijās ir ietverta atsauce uz nelabvēlīgāku attieksmi, no kuras persona ir cietusi “tās” rases vai “tās” etniskās piederības dēļ.

- 54 Saskaņā ar Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunktu tiek pieņemts, ka netiešā diskriminācija iestājas tad, kad “acīmredzami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse nostāda kādas rases vai etniskās piederības personas īpaši nelabvēlīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām, ja vien šāds noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojami ar tiesisku mērķi un ja vien tas nav proporcionāls un vajadzīgs šāda mērķa sasniegšanas līdzeklis”.
- 55 Tā kā iepriekš minēto noteikumu formulējums, tostarp ņemot vērā šī sprieduma 53. punktā minētās Direktīvas 2000/43 valodu redakciju atšķirības, kā tāds neļauj atrisināt jautājumu par to, vai vienlīdzīgas attieksmes princips, ko ir paredzēts nodrošināt ar šo direktīvu, starp visām tām personām, kuras ir skāris diskriminējošais pasākums rases vai etniskās piederības dēļ, ir piemērojams tikai tām personām, kurām faktiski ir attiecīgā rase vai etniskā piederība, minēto noteikumu interpretēšanas nolūkā ir jāņem vērā arī to konteksts un Direktīvas 2000/43, kurā tie ietilpst, vispārējā sistēma un mērķis (šajā ziņā skat. it īpaši spriedumus, *VEMW u.c.*, C-17/03, EU:C:2005:362, 41. punkts un tajā minētā judikatūra, kā arī Komisija/Portugāle, C-450/11, EU:C:2013:611, 47. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 56 Šajā ziņā ir jāuzsver, ka šī sprieduma 42. punktā atgādinātā Tiesas judikatūra, saskaņā ar kuru Direktīvas 2000/43 piemērošanas joma, ņemot vērā tās mērķi un to tiesību, uz kuru aizsardzību tā ir vērsta, dabu, nevar tikt definēta šauri, šajā gadījumā var pamatot interpretāciju, saskaņā ar kuru vienlīdzīgas attieksmes princips, uz kuru ir ietverta atsauce minētajā direktīvā, ir piemērojams nevis noteiktai personu kategorijai, bet gan saistībā ar tās 1. pantā noteiktajiem iemesliem, kā rezultātā tas var būt piemērojams arī personām, kuras, lai arī tās pašas nepieder attiecīgajai rasei vai tām nav attiecīgās etniskās piederības, tomēr kāda no šiem iemesliem dēļ cieš no nelabvēlīgākas attieksmes vai tiek nostādītas īpaši nelabvēlīgā situācijā (pēc analogijas skat. spriedumu, *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415, 38. un 50. punkts).
- 57 Šādu interpretāciju apstiprina arī šīs direktīvas preambulas 16. apsvērums un 3. panta 1. punkts, saskaņā ar kuriem aizsardzība no diskriminācijas rases vai etniskās piederības dēļ, ko ir paredzēts nodrošināt ar šo direktīvu, ir jānodrošina “visām” personām.
- 58 Tāpat to apstiprina gan EKL 13. panta formulējums, kurš pēc grozījumiem ir kļuvis par LESD 19. pantu un kurš ir Direktīvas 2000/43 juridiskais pamats, ar kuru Savienībai ir piešķirtas pilnvaras veikt pasākumus, lai cīnītos pret diskrimināciju, tostarp rases un etniskās piederības dēļ (pēc analogijas skat. spriedumu *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415, 38. punkts), gan, kā savu secinājumu 53. punktā ir norādījusi ģenerāladvokāte, Hartas 21. pantā paredzētais diskriminācijas rases un etniskās piederības dēļ aizlieguma princips, kura konkrēta izpausme tās aptvertajās materiāltiesiskajās jomās ir minētā direktīva (skat. spriedumu *Runevič-Vardyn* un *Wardyn*, C-391/09, EU:C:2011:291, 43. punkts, kā arī pēc analogijas spriedumu *Felber*, C-529/13, EU:C:2015:20, 15. un 16. punkts).
- 59 Attiecībā uz pamatlietā aplūkoto situāciju un atzīstot, ka *A. Nikolova* nav romu tautības persona, kā tā to ir apgalvojusi Tiesā, nemainīgs paliek tas, ka tieši romu izcelsme, kas šajā gadījumā ir lielākajai daļai no rajonā, kurā tā veic savu darbību, dzīvojošajiem iedzīvotājiem, ir elements, ņemot vērā kuru, ieinteresētā persona uzskata, ka ir cietusi no nelabvēlīgākas attieksmes vai ir tikusi nostādīta īpaši nelabvēlīgā situācijā.
- 60 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, uz pirmo jautājumu ir jāatbild, ka jēdziens “diskriminācija etniskās piederības dēļ” Direktīvas 2000/43 un, it īpaši, tās 1. panta un 2. panta 1. punkta izpratnē ir jāinterpretē tādējādi, ka tādos apstākļos kā pamatlietā, kad pilsētas rajonā, kurā pārsvarā dzīvo romu tautības pārstāvji, visi elektroenerģijas skaitītāji tiek izvietoti gaisvadu elektrolīniju stabos 6 līdz 7 metru augstumā, kamēr citos rajonos šie skaitītāji tiek izvietoti augstumā, kas nepārsniedz divus metrus,

minētais jēdziens ir piemērojams neatkarīgi no tā, vai minētais kolektīvais pasākums skar personas, kurām ir noteikta etniskā piederība, vai personas, kuras, lai arī tām nav minētās etniskās piederības, tomēr kopā ar pirmajām minētajām personām cieš no nelabvēlīgākas attieksmes vai tiek nostādītas īpaši nelabvēlīgā situācijā, kas izriet no šī pasākuma.

Par piekto jautājumu

- 61 Kā izriet no piektā jautājuma, kurš ir jāizskata kā otrais, formulējuma, iesniedzējtiesa vēlas noskaidrot, vai ZZD papildu noteikumu 1. panta 7. punkts, kurā “nelabvēlīga attieksme” ir definēta kā jebkāda darbība, kas tieši vai netieši apdraud “tiesības vai leģitīmas intereses”, ir saderīgs ar Direktīvu 2000/43.
- 62 Jāatgādina, ka saskaņā ar LESD 267. pantu uzsāktas tiesvedības ietvaros Tiesai nav jālemj par valsts tiesību normu saderību ar Savienības tiesību normām. Tiesas kompetencē tomēr ir sniegt valsts tiesai visus norādījumus par Savienības tiesību normu interpretāciju, kas ļautu tai izvērtēt šo normu saderību ar Savienības tiesisko regulējumu (skat. it īpaši spriedumu *Placanica* u.c., C-338/04, C-359/04 un C-360/04, EU:C:2007:133, 36. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 63 Turklāt ir jānorāda, ka no iesniedzējtiesas sniegtajiem paskaidrojumiem izriet, ka iepriekš minētais “nelabvēlīgas attieksmes” jēdziens atbilstoši valsts tiesībām ir piemērojams, lai izvērtētu gan tiešas, gan netiešas diskriminācijas pastāvēšanu attiecīgi ZZD 4. panta 2. un 3. punkta izpratnē.
- 64 Ņemot vērā iepriekš minēto, piektais jautājums ir jāsaprot tādējādi, ka ar to ir paredzēts noskaidrot, vai Direktīva 2000/43, it īpaši tās 2. panta 1. punkts un 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunkts, ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nepieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, kurā ir paredzēts, ka, lai varētu tikt konstatēta tiešas vai netiešas diskriminācijas rases vai etniskās piederības dēļ pastāvēšana jomās, uz kurām attiecas šīs direktīvas 3. panta 1. punkts, nelabvēlīgākajai attieksmei vai īpaši nelabvēlīgajai situācijai, uz kurām ir izdarīta atsauce attiecīgi iepriekš minētajos a) un b) apakšpunktā, ir jāietver tiesību vai leģitīmo interešu apdraudējums.
- 65 Šajā ziņā vispirms ir jāatgādina, ka Direktīvas 2000/43 mērķis, kā izriet no tās preambulas 12. un 13. apsvēruma, ir nodrošināt demokrātisku un tolerantu sabiedrību attīstību, kas pieņemtu visu personu līdzdalību neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, un ka šim nolūkam attiecībā uz šīs direktīvas aptvertajām jomām visā Kopienā būtu jāaizliedz “[jebkāda]” tieša vai netieša diskriminācija, kas sakņojas rasu vai etniskajā piederībā. Šīs direktīvas 2. panta 1. punktā ir arī apstiprināts, ka vienlīdzīgas attieksmes princips tās izpratnē nozīmē, ka nav “[jebkādas]” ne tiešas, ne netiešas diskriminācijas rases vai etniskās piederības dēļ.
- 66 Tāpat, kā ir ticis atgādināts šī sprieduma 42. punktā, minētās direktīvas piemērošanas joma nedrīkst tikt definēta šauri.
- 67 Visbeidzot, Direktīvas 2000/43 preambulas 28. apsvērumā ir precizēts, ka tās mērķis ir nodrošināt visās dalībvalstīs kopīgu augstu aizsardzības līmeni pret diskrimināciju. Šajā ziņā no šīs direktīvas 6. panta 1. punkta izriet, ka tajā ir paredzētas “obligātās prasības”, neietekmējot dalībvalstu iespēju ieviest vai uzturēt noteikumus, kuri ir “labvēlīgāki” vienlīdzīgas attieksmes principa aizsardzībai.
- 68 Ir jākonstatē, ka ar tādu valsts tiesību noteikumu kā pamatlietā, atbilstoši kuram kā “nelabvēlīgāka” attieksme vai “īpaši nelabvēlīga situācija” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunkta izpratnē ir kvalificējama tikai darbība, kas rada kaitējumu personas “tiesībām” vai “leģitīmām interesēm”, tiek ieviests nosacījums, kurš neizriet no iepriekš minētajiem šīs direktīvas noteikumiem un kura sekas līdz ar to ir tādas, ka tiek ierobežots minētajā direktīvā garantētās aizsardzības apmērs.

- 69 Ņemot vērā iepriekš minētos apsvērumus, uz piekto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīva 2000/43, it īpaši tās 2. panta 1. punkts un 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunkts, ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nepieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, kurā ir paredzēts, ka, lai varētu tikt konstatēta tiesas vai netiesas diskriminācijas rases vai etniskās piederības dēļ pastāvēšana jomās, uz kurām attiecas šīs direktīvas 3. panta 1. punkts, nelabvēlīgākajai attieksmei vai īpaši nelabvēlīgajai situācijai, uz kurām ir izdarīta atsauce attiecīgi iepriekš minētajos a) un b) apakšpunktā, ir jāietver tiesību vai leģitīmo interešu apdraudējums.

Par otro, trešo un ceturto jautājumu

- 70 Ar savu otro, trešo un ceturto jautājumu, kas ir jāizskata kopā kā trešie, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāds pasākums kā apstrīdētā prakse var radīt situāciju, kurā pret personām minētā noteikuma izpratnē pastāv “nelabvēlīgāka attieksme” nekā pret citām personām “salīdzināmā situācijā” tādu iemeslu dēļ, kas pilnībā vai daļēji ir saistīti ar etnisko piederību, kā rezultātā minētā prakse rada tiešu diskrimināciju minētās piederības dēļ šī noteikuma izpratnē.
- 71 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka saskaņā ar LESD 267. pantu Tiesa nevar piemērot Savienības tiesību noteikumus konkrētam gadījumam, bet tā var tikai pieņemt nolēmumu par Līguma un Savienības iestāžu pieņemto tiesību aktu interpretāciju. Tomēr ar šo pantu ieviestās tiesu sadarbības ietvaros Tiesa, pamatojoties uz lietas materiāliem, var sniegt valsts tiesai Savienības tiesību interpretāciju, kas tai var būt noderīga, izvērtējot kādas Savienības tiesību normas sekas (skat. it īpaši spriedumu *Feryn*, C-54/07, EU:C:2008:397, 19. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 72 Šajā gadījumā ir jāatgādina, pirmkārt, kā jau ir ticis norādīts šī sprieduma 58. punktā, ka Direktīva 2000/43 ir Hartas 21. pantā paredzētā diskriminācijas rases un etniskās piederības dēļ aizlieguma principa konkrēta izpausme tās piemērošanas jomā.
- 73 Otrkārt, ir jānorāda, ka šīs direktīvas preambulas 3. apsvērumā ir ietverta atsauce uz dažādiem starptautiskiem līgumiem, kuru vidū tostarp ir arī 1965. gada 21. decembrī parakstītā Starptautiskā konvencija par jebkuras rasu diskriminācijas izskaušanu. Saskaņā ar šīs konvencijas 1. pantu diskriminācija personas etniskās piederības dēļ ir viens no rasu diskriminācijas veidiem.
- 74 Treškārt, kā izriet no Direktīvas 2000/43 preambulas 9., 12. un 13. apsvēruma, Savienības likumdevējs ir arī vēlējis uzsvērt, no vienas puses, ka diskriminācija rases vai etniskās piederības dēļ var apdraudēt Līguma mērķu sasniegšanu, it īpaši augsta līmeņa nodarbinātības un sociālās aizsardzības sasniegšanu, dzīves līmeņa un dzīves kvalitātes paaugstināšanu, ekonomisko un sociālo izlīdzināšanu un solidaritāti, kā arī mērķi veicināt Eiropas Savienības pārveidošanu par telpu, kurā valda brīvība, drošība un tiesiskums, un, no otras puses, ka jebkādas šāda veida diskriminācijas aizlieguma, kas tās aptvertajās jomās ir ticis ieviests ar šo direktīvu, mērķis tostarp ir nodrošināt demokrātisku un tolerantu sabiedrību attīstību, kas pieņemtu visu personu līdzdalību neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības.
- 75 Ņemot vērā šos sākotnējos apsvērumus un saistībā, pirmām kārtām, ar jautājumu par to, vai var tikt uzskatīts, ka no apstrīdētās prakses izrietošā nevienlīdzīgā attieksme ir radusies ar etnisko piederību saistītu iemeslu dēļ Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē, kas ir ceturta prejudiciālā jautājuma priekšmets, vispirms ir jānorāda, ka tikai ar to apstākli vien, ka pamatlietā aplūkotajā rajonā dzīvo arī iedzīvotāji, kuriem nav romu izcelsmes, nevar tikt izslēgts, ka šāda prakse ir tikusi izveidota, ņemot vērā romu etnisko piederību, kas ir vairākumam šī rajona iedzīvotāju.
- 76 Turpinājumā saistībā ar šajā ceturtajā jautājumā ietverto atsauci uz nelabvēlīgāku attieksmi, kas “pilnībā vai daļēji” varētu būt saistīta ar to, ka runa ir par romu tautības pārstāvjiem, ir jāprecizē, ka tiesas diskriminācijas Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē pastāvēšanas konstatēšanai pietiek ar to vien, ka šī etniskā piederība ir bijusi pamatā lēmumam ieviest minēto

attieksmi, neietekmējot Direktīvas 2000/43 4. un 5. pantā paredzētos izņēmumus, kuri ir saistīti ar patiesām un noteicošām profesionālām prasībām un pozitīvām dalībvalstu darbībām, lai izskaustu trūkumus vai atlidzinātu par trūkumiem, kas saistīti ar rasi vai etnisko piederību, un kuriem šajā lietā nav nozīmes.

- 77 Visbeidzot, no Direktīvas 2000/43 8. panta 1. punkta izriet, ka gadījumā, ja personas, kuras uzskata, ka tām ir nodarīts kaitējums, nepiemērojot vienlīdzīgas attieksmes principu, tiesā vai kādā citā kompetentā iestādē uzrāda faktus, pamatojoties uz kuriem var secināt, ka ir bijusi tieša vai netieša diskriminācija, tad atbildētājam jāpierāda, ka nav noticis vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpums.
- 78 Šajā ziņā Tiesa ir precizējusi, ka, lai arī personai, kura uzskata, ka tai ir nodarīts kaitējums, nepiemērojot vienlīdzīgas attieksmes principu, vispirms ir jāpierāda fakti, pamatojoties uz kuriem var uzskatīt, ka ir notikusi tieša vai netieša diskriminācija, konstatējot šādus faktus, ir jāpārlicinās, ka atbildētāja atteikums sniegt informāciju nevar apdraudēt Direktīvā 2000/43 izvirzīto mērķu sasniegšanu (spriedums *Meister*, C-415/10, EU:C:2012:217, 36. un 40. punkts).
- 79 Valsts tiesas iestādei vai citai kompetentai iestādei saskaņā ar valsts tiesību aktiem un/vai valsts praksi ir jānovērtē fakti, pamatojoties uz kuriem var uzskatīt, ka ir notikusi tieša vai netieša diskriminācija, kā tas ir paredzēts Direktīvas 2000/43 preambulas 15. apsvērumā (spriedums *Meister*, C-415/10, EU:C:2012:217, 37. punkts).
- 80 Tādējādi iesniedzējtiesai šajā gadījumā ir jāņem vērā visi ar apstrīdēto praksi saistītie apstākļi, lai noteiktu, vai ir pietiekami daudz norāžu, lai fakti, kas ļauj uzskatīt, ka ir notikusi tieša diskriminācija etniskās piederības dēļ, tiktu uzskatīti par pierādītiem un lai nodrošinātu, ka atbildētāja, šajā gadījumā *CHEZ RB*, atteikums sniegt informāciju, konstatējot šos faktus, nevar apdraudēt Direktīvā 2000/43 izvirzīto mērķu sasniegšanu (šajā ziņā skat. spriedumu *Meister*, C-415/10, EU:C:2012:217, 42. punkts).
- 81 Viens no elementiem, kas var tikt ņemts vērā šajā ziņā, it īpaši ir iesniedzējtiesas norādītais apstāklis, saskaņā ar kuru ir vispārzināms un *CHEZ RB* nav apstrīdējis, ka tas ir ieviesis apstrīdēto praksi tikai tajos pilsētas rajonos, kuros, kā tas ir “Gizdova mahala” rajona gadījumā, kā zināms, pārsvarā dzīvo romu izcelsmes Bulgārijas valstspiederīgie.
- 82 Tas pats attiecas uz apstākli, ko *KZD* ir norādījusi savos Tiesā iesniegtajos apsvērumos un saskaņā ar kuru *CHEZ RB* dažādās lietās, kuras ir ierosinātas *KZD*, ir apstiprinājis, ka tas uzskata, ka par bojājumiem un nelikumīgiem pieslēgumiem galvenokārt ir atbildīgi šie romu izcelsmes pilsoņi. Šādi apgalvojumi faktiski varētu likt uzskatīt, ka apstrīdētās prakses pamatā ir etniska rakstura stereotipi vai aizspriedumi, kā rezultātā rasistiski iemesli tādējādi ir apvienoti ar citiem iemesliem.
- 83 Viens no elementiem, kas arī var tikt ņemts vērā, ir iesniedzējtiesas norādītais apstāklis, ka *CHEZ RB*, neraugoties uz minētās tiesas šajā ziņā paustajiem lūgumiem pierādīšanas pienākuma ietvaros, nav iesniedzis pierādījumus par apgalvotajiem skaitītāju bojājumiem un manipulācijām ar tiem un par nelikumīgajiem pieslēgumiem, apgalvojot, ka par tiem esot vispārzināms.
- 84 Iesniedzējtiesai tāpat ir jāņem vērā apstrīdētās prakses obligātais, vispārējais un ilgstošais raksturs, kas, pirmkārt, tā iemesla dēļ, ka šī prakse tādējādi bez izņēmuma ir tikusi attiecināta uz visiem rajona iedzīvotājiem neatkarīgi no tā, vai ar to individuālajiem skaitītājiem ir tikušas veiktas manipulācijas vai nelikumīgi pieslēgumi, un šo darbību autoru identitātes, un, otrkārt, tādēļ, ka tā joprojām turpinās gandrīz ceturtdaļu gadsimta pēc tās ieviešanas, var likt uzskatīt, ka šī rajona iedzīvotāji, par ko ir zināms, ka tajā pārsvarā dzīvo romu izcelsmes Bulgārijas valstspiederīgie, kopumā tiek uzskatīti par šo nelikumīgo darbību iespējamajiem izdarītājiem. Šāda uztvere būtībā arī var būt atbilstoša norāde vispārīgam attiecīgās prakses novērtējumam (skat. pēc analogijas spriedumu *Asociația Accept*, C-81/12, EU:C:2013:275, 51. punkts).

- 85 Turklāt ir jāatgādina, ka, ja iesniedzējtiesa konstatētu, ka pastāv pirmšķietama diskriminācija, efektīvai vienlīdzīgas attieksmes principa īstenošanai pierādīšanas pienākums ir attiecīgajiem atbildētājiem, kuriem jāpierāda, ka minētais princips nav ticis pārkāpts (skat. it īpaši spriedumus *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415, 54. punkts, un *Asociația Accept*, C-81/12, EU:C:2013:275, 55. punkts). Šādā gadījumā *CHEZ RB* kā atbildētājam būtu jāatspēko šāda vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpuma pastāvēšana, pierādot, ka apstrīdētās prakses ieviešanas un tās pašreizējās paturēšanas spēkā pamatā nekādā ziņā nav tas, ka attiecīgie rajoni ir rajoni, kuros pārsvarā dzīvo romu izcelsmes Bulgārijas valstspiederīgie, bet tikai objektīvi faktori, kuriem nav nekāda sakara ar diskrimināciju rases vai etniskās piederības dēļ (skat. pēc analogijas spriedumus *Coleman*, C-303/06, EU:C:2008:415, 55. punkts, un *Asociația Accept*, C-81/12, EU:C:2013:275, 56. punkts).
- 86 Otrkārt, saistībā ar pārējiem Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā paredzētajiem nosacījumiem, kas ir otrā un trešā jautājuma priekšmets, proti, “nelabvēlīgākas attieksmes” esamību un izvērtēto situāciju “salīdzināmo” raksturu, nav šaubu par to, ka tādai praksei kā apstrīdētā prakse ir šādas iezīmes.
- 87 Pirmām kārtām, nevar tikt apstrīdēts tās attieksmes nelabvēlīgais raksturs, kas no minētās prakses izriet attiecībā uz iedzīvotājiem, no kuriem lielākā daļa ir romu tautības pārstāvji, kas dzīvo attiecīgajā pilsētas rajonā, ņemot vērā gan to, ka ieinteresētajām personām ir pārāk grūti vai pat neiespējami aplūkot to elektroenerģijas skaitītāju, lai pārbaudītu savu patēriņu, gan šī sprieduma 84. punktā jau norādīto šīs prakses aizskarošo un stigmatizējošo raksturu.
- 88 Otrām kārtām, saistībā ar to, vai pamatlietā var tikt izpildīts ar “salīdzināmas situācijas” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē esamību saistītais nosacījums, no lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu izriet, ka šaubas, kas šajā ziņā ir iesniedzējtiesai, ir saistītas ar divējādiem apsvērumiem, proti, ka personas, kurām nav romu izcelsmes un kuras dzīvo “romu rajonos”, arī skar apstrīdētā prakse un ka savukārt uz romu izcelsmes personām, kuras dzīvo rajonos, kuros lielākajai daļai iedzīvotāju nav šādas izcelsmes, šī prakse netiek attiecināta.
- 89 Šajā ziņā ir jāatgādina, ka prasība par situāciju salīdzināmību vienlīdzīgas attieksmes principa pārkāpuma konstatēšanai ir jāaplūko, ņemot vērā visus tās raksturojošos elementus (skat. it īpaši spriedumu *Arcelor Atlantique* un *Lorraine* u.c., C-127/07, EU:C:2008:728, 25. punkts).
- 90 Tomēr šajā gadījumā ir jākonstatē, ka visi elektroenerģijas galapatērētāji, kurus apkalpo viens un tas pats pilsētas apgādātājs uzņēmums, principā neatkarīgi no rajona, kurā šie patērētāji dzīvo, ir jāuzskata par tādām, kas attiecībā pret minēto apgādes uzņēmumu ir salīdzināmā situācijā saistībā ar elektroenerģijas skaitītāja nodrošināšanu to patēriņa mērījumiem un to patēriņa uzraudzībai.
- 91 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, uz otro, trešo un ceturto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāds pasākums kā apstrīdētā prakse ir tieša diskriminācija šī noteikuma izpratnē, ja izrādās, ka minētais pasākums ir ticis ieviests un/vai paturēts spēkā ar etnisko piederību saistītu iemeslu dēļ, kas ir kopēja lielākajai daļai attiecīgā rajona iedzīvotāju. Tas, ņemot vērā visus atbilstošos lietas apstākļus, kā arī minētās direktīvas 8. panta 1. punktā paredzētos noteikumus par pierādīšanas pienākuma pāreju, ir jāizvērtē iesniedzējtiesai.

Par sesto līdz devīto jautājumu

- 92 Ar sesto līdz devīto jautājumu, kas ir jāizvērtē kopā kā ceturtais, iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, kāda ir jēdzienu “acīmredzami neitrāla prakse” un “nostāda kādas rases vai etniskās piederības personas īpaši nelabvēlīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē piemērojamība, kā arī, vai tāda prakse kā apstrīdētā prakse, pieņemot, ka tā nav uzskatāma par tiešu diskrimināciju, atbilst minētajiem nosacījumiem un vai tā līdz ar to var tikt

uzskatīta par netiešu diskrimināciju minētā noteikuma izpratnē. Iesniedzējtiesa arī vēlas noskaidrot, vai šis pats noteikums ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, kurā ir paredzēts, ka, lai varētu tikt konstatēta šāda netieša diskriminācija, īpaši nelabvēlīgās situācijas pamatā ir jābūt bijušiem ar rasi vai etnisko piederību saistītiem iemesliem.

- 93 Attiecībā uz, pirmkārt, “acīmredzami neitrālas prakses” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē esamību un to, vai šis jēdziens, kā savā sestajā jautājumā ir jautājusi iesniedzējtiesa, ir jāsaprot tādējādi, ka tas nozīmē praksi, kuras neitrālais raksturs ir īpaši “acīmredzams”, vai praksi, kas ir “šķietami” neitrāla vai neitrāla “pirmajā brīdī”, kā savu secinājumu 92. punktā ir norādījusi ģenerālvokāte, nav šaubu, ka minētais jēdziens ir jāsaprot šajā otrajā minētajā nozīmē.
- 94 Papildus tam, ka tā atbilst šādi izmantotā jēdziena dabiskākajai nozīmei, minētā nozīme ir piemērojama, arī ņemot vērā Tiesas pastāvīgo judikatūru par netiešas diskriminācijas jēdzienu, saskaņā ar kuru atšķirībā no tiešas diskriminācijas netieša diskriminācija var izrietēt no pasākuma, kurš, lai gan tas ir formulēts neitrāli, proti, atsaucoties uz citiem kritērijiem, kas nav saistīti ar aizsargāto iezīmi, tomēr nostāda īpaši nelabvēlīgā situācijā personas, kurām ir šī iezīme (šajā ziņā skat. it īpaši spriedumu Z., C-363/12, EU:C:2014:159, 53. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 95 Otrkārt, saistībā ar šaubām, ko iesniedzējtiesa ir paudusi tās septītajā jautājumā attiecībā uz ZZD 4. panta 3. punktu, saskaņā ar kuru netieša diskriminācija pastāv, ja persona tās rases vai etniskās piederības dēļ tiek nostādīta nelabvēlīgākā situācijā, salīdzinot ar citām personām, ir jāatgādina, kā izriet no atbildes uz otro, trešo un ceturto jautājumu, ka, ja izrādās, ka pasākums, ar kuru tiek radīta nevienlīdzīga attieksme, ir ticis ieviests ar rasi vai etnisko piederību saistītu iemeslu dēļ, šāds pasākums ir kvalificējams kā “tieša diskriminācija” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē.
- 96 Savukārt netiešas diskriminācijas rases vai etniskās piederības dēļ konstatēšanai nav nepieciešams, lai attiecīgā pasākuma pamatā būtu šāda veida pamatojums. Kā izriet no šī sprieduma 94. punktā atgādinātās judikatūras, lai pasākums ietilptu Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta piemērošanas jomā, pietiek ar to, ka, lai arī ir tikuši izmantoti neitrāli kritēriji, kas nav saistīti ar aizsargāto iezīmi, minētais pasākums tomēr nostāda īpaši nelabvēlīgā situācijā personas, kurām ir šī iezīme.
- 97 No iepriekš minētā izriet, ka minētais 2. panta 2. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nepieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, atbilstoši kuram netiešas diskriminācijas rases vai etniskās piederības dēļ pastāvēšanas priekšnosacījums ir prasība, ka attiecīgajam pasākumam ir jābūt tikušam pieņemtam ar rasi vai etnisko piederību saistītu iemeslu dēļ.
- 98 Treškārt, saistībā ar Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā ietvertu precizējumu attiecībā uz kādas rases vai etniskās piederības personu nostādīšanu “īpaši nelabvēlīgā situācijā”, salīdzinot ar citām personām, iesniedzējtiesa savā astotajā jautājumā ir norādījusi, ka šis direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunktā tiešā diskriminācija ir definēta, atsaucoties uz “nelabvēlīgākas attieksmes” pastāvēšanu. Ņemot vērā šo terminoloģisko atšķirību, minētā tiesa vēlas noskaidrot, vai tikai “īpaši būtiski, acīmredzami un smagi nevienlīdzīgas attieksmes gadījumi” var radīt “īpaši” nelabvēlīgu situāciju Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē.
- 99 Šajā ziņā ir jānorāda, ka nedz no minētā 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā izmantotā formulējuma “īpaši nelabvēlīga situācija”, nedz no citiem minētajā noteikumā ietvertajiem precizējumiem neizriet, ka šāda nelabvēlīga situācija pastāvētu tikai īpaši būtiskas, acīmredzami un smagi nevienlīdzīgas attieksmes gadījumā.
- 100 Minētais nosacījums drīzāk ir jāsaprot tādējādi, ka tas nozīmē, ka it īpaši kādas konkrētas etniskās piederības personas ir tās, kas ir tikušas nostādītas nelabvēlīgākā situācijā attiecīgā pasākuma dēļ.

- 101 Pirmkārt, šāda interpretācija atbilst Tiesas judikatūrai, kas ir tikusi izstrādāta attiecībā uz netiešas diskriminācijas jēdzienu un no kuras izriet, ka šāda diskriminācija var pastāvēt, ja valsts pasākuma, lai gan tas formulēts neitrāli, piemērošana faktiski rada nelabvēlīgu situāciju daudz lielākam personu, kurām piemīt aizsargātās personiskās iezīmes, skaitam nekā personām, kurām šo iezīmju nav (šajā ziņā skat. it īpaši spriedumus Z., C-363/12, EU:C:2014:159, 53. punkts un tajā minētā judikatūra, kā arī *Cachaldora Fernández*, C-527/13, EU:C:2015:215, 28. punkts un tajā minētā judikatūra).
- 102 Otrkārt, minētā interpretācija, atšķirībā no interpretācijas, atbilstoši kurai tikai īpaši būtiski, acīmredzami un smagi nevienlīdzīgas attieksmes gadījumi var ietilpt Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta piemērošanas jomā, ir atbilstošāka šī sprieduma 42., 67. un 72.–74. punktā atgādinātajiem Savienības likumdevēja izvirzītajiem mērķiem.
- 103 Ceturtkārt, saistībā ar iesniedzējtiesas devīto jautājumu, kurš attiecas uz to, vai ZZD 4. panta 2. un 3. punkts, kuros tiek prasīta “nelabvēlīgākas” attieksmes vai situācijas esamība, lai pastāvētu gan tieša, gan netieša diskriminācija, kam tādējādi ir vienāda smaguma pakāpe, atbilst Direktīvai 2000/43, pietiek atgādināt, ka no šī sprieduma 99.–102. punktā sniegtās interpretācijas attiecībā uz minētās direktīvas 2. panta 2. punkta b) apakšpunktu izriet, ka saistībā ar šajā pēdējā minētajā noteikumā paredzēto īpaši nelabvēlīgo situāciju netiek prasīta nekāda konkrēta smaguma pakāpe. Šādos apstākļos atsaucies uz šādu smaguma kritēriju neesamība iepriekš minētajā valsts tiesiskajā regulējumā nevar radīt saderības ar minēto direktīvu problēmu.
- 104 Piektkārt, saistībā ar sestajā un astotajā jautājumā ietvertajiem jautājumiem par to, vai tādai praksei kā apstrīdētā prakse ir “acīmredzami” neitrāls raksturs un vai tā rada “īpaši nelabvēlīgu situāciju” Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē, kā precizēts iepriekš, ir jāatgādina, ka tas jau ir ticis izdarīts šī sprieduma 71. punktā, ka, lai arī iesniedzējtiesa ir tā, kurai ir jāizvērtē faktiskie apstākļi un jāpiemēro Savienības tiesību normas konkrētajai lietai, Tiesa var sniegt iesniedzējtiesai Savienības tiesību interpretāciju, kas tai var būt noderīga, izvērtējot kādas Savienības tiesību normas sekas.
- 105 Šajā gadījumā un pieņemot, ka iesniedzējtiesa secinātu, ka nav ticis pierādīts, ka apstrīdētā prakse rada tiešu diskrimināciju etniskās piederības dēļ, ir jānorāda, ka minētās tiesas konstatētie faktiskie apstākļi ļauj uzskatīt, ka šādai praksei ir iezīmes, kas ir nepieciešamas, lai to varētu atzīt – ja vien to nav iespējams pamatot atbilstoši Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunktam – par netiešu diskrimināciju minētā noteikuma izpratnē.
- 106 Pirmkārt, nav šaubu par to, ka šī prakse un vienīgais kritērijs, atbilstoši kuram tā ir tikusi īstenota, proti, attiecīgo mājokļu atrašanās rajonā, kurā ir tikušas konstatētas daudzas manipulācijas ar elektroenerģijas skaitītājiem un to bojājumi, kā arī nelikumīgi pieslēgumi, ir acīmredzami neitrāla prakse un kritērijs Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē, kā tas ir ticis precizēts šī sprieduma 93. un 94. punktā.
- 107 Otrkārt, tā kā, ņemot vērā lēmumā par prejudiciālu jautājumu uzdošanu ietvertos apsvērumus, ir vispārzināms, ka minētā prakse ir attīstījusies tikai tajos pilsētas rajonos, kuros, tāpat kā pamatlietā aplūkotajā rajonā, pārsvarā dzīvo romu tautības pārstāvji, šāda prakse daudz vairāk var ietekmēt personas, kurām ir šāda etniskā piederība, un līdz ar to, kā ir ticis precizēts šī sprieduma 100.–102. punktā, nostādīt īpaši nelabvēlīgā situācijā Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē personas, kurām ir šāda etniskā piederība, salīdzinot ar citām personām.
- 108 Kā jau ir ticis norādīts šī sprieduma 87. punktā, šāda nelabvēlīga situācija it īpaši ir saistīta ar apstrīdētās prakses aizskarošo un stigmatizējošo raksturu un ar to, ka tā pārmērīgi apgrūtina vai pat padara neiespējamu galapatērētājam tā elektroenerģijas skaitītāja apskati, lai varētu pārbaudīt savu patēriņu.

109 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, uz sesto līdz devīto jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka:

- šis noteikums nepieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, kurā ir paredzēts, ka, lai varētu tikt konstatēta netieša diskriminācija rases vai etniskās piederības dēļ, īpaši nelabvēlīgās situācijas pamatā ir jābūt bijušiem ar rasi vai etnisko piederību saistītiem iemesliem;
- jēdziens “acīmredzami neitrāls” noteikums, kritērijs vai prakse minētā noteikuma izpratnē attiecas uz noteikumu, kritēriju vai praksi, kas šķietami ir formulēti vai piemēroti neitrāli, proti, ņemot vērā faktorus, kas nav saistīti ar aizsargāto iezīmi un nav tai līdzvērtīgi;
- jēdziens “īpaši nelabvēlīga situācija” šī paša noteikuma izpratnē neattiecas uz īpaši būtiskiem, acīmredzamiem un smagiem nevienlīdzīgas attieksmes gadījumiem, bet nozīmē, ka it īpaši kādas konkrētas rases vai etniskās piederības personas ir tās, kas attiecīgā noteikuma, kritērija vai prakses dēļ ir tikušas nostādītas nelabvēlīgākā situācijā;
- pieņemot, ka tāda prakse kā pamatlietā nav uzskatāma par tiešu diskrimināciju minētās direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē, šāda prakse līdz ar to principā var būt acīmredzami neitrāla prakse minētā 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē, kas nostāda kādas etniskās piederības personas īpaši nelabvēlīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām.

Par desmito jautājumu

- 110 Ar savu desmito jautājumu iesniedzējtiesa būtībā vēlas noskaidrot, vai Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāda prakse kā pamatlietā var tikt objektīvi attaisnota ar vēlmi nodrošināt elektrotīkla drošību un atbilstošu patērētās elektroenerģijas uzskaiti, tostarp ņemot vērā nepieciešamību nodrošināt galapatērētājiem brīvu piekļuvi to elektroenerģijas skaitītājiem, un to, ka no plašsaziņas līdzekļiem ir zināms par citiem tehniski un finansiāli pieejamiem līdzekļiem elektroenerģijas skaitītāju drošības nodrošināšanai.
- 111 Kā izriet no minētā 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta, acīmredzami neitrāls noteikums, kritērijs vai prakse, kas kādas rases vai etniskās piederības personām var radīt īpaši nelabvēlīgu situāciju, ir uzskatāms par netiešu un tādējādi aizliegtu diskrimināciju, ja vien šis noteikums, kritērijs vai prakse nav objektīvi attaisnojami ar tiesisku mērķi un ja vien tas nav atbilstošs un vajadzīgs šāda mērķa sasniegšanas līdzeklis.
- 112 Šajā ziņā ir jāuzsver, ka, ņemot vērā šī sprieduma 72.–74. punktā atgādinātos apsvērumus un mērķus, nevienlīdzīgas attieksmes rases vai etniskās piederības dēļ gadījumā objektīvā attaisnojuma jēdziens ir jāinterpretē šauri.
- 113 Šajā gadījumā un kā tas izriet no lēmuma par prejudiciālu jautājumu uzdošanu un no *CHEZ RB* Tiesā iesniegtajiem apsvērumiem, minētais uzņēmums ir norādījis, ka apstrīdētā prakse ir tikusi ieviesta, lai cīnītos ar daudzajiem elektroenerģijas skaitītāju bojājumu un manipulāciju ar tiem, kā arī nelikumīgu pieslēgumu gadījumiem, kas esot konstatēti attiecīgajā rajonā. Minētās prakses mērķis tādējādi esot gan novērst krāpšanu un ļaunprātīgu izmantošanu, gan aizsargāt individuus no riska, ko šādas darbības rada to dzīvībai un veselībai, un nodrošināt elektroenerģijas piegādes kvalitāti un drošību visu lietotāju interesēs.
- 114 Pirmkārt, ir jāatzīst, kā savu secinājumu 117. punktā ir norādījusi arī ģenerālvokāte, ka, aplūkojot tos kopumā, minētie mērķi ir Savienības tiesībās atzīti tiesiski mērķi (attiecībā uz krāpšanas un noziedzīgu nodarījumu apkarošanu skat. spriedumu *Placanica* u.c., C-338/04, C-359/04 un C-360/04, EU:C:2007:133, 46., kā arī 55. punkts).

- 115 Otrkārt, ir jāuzsver, ka izvērtējamajiem pasākumiem atbilstoši Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunktam ir jābūt “objektīvi” attaisnotiem ar šādiem mērķiem.
- 116 Tādos apstākļos kā pamatlietā un tā kā *CHEZ RB* apstrīdētās prakses pamatošanai ir atsaucies uz daudzajiem elektroenerģijas skaitītāju bojājumu un nelikumīgu pieslēgumu gadījumiem, kas iepriekš esot tikuši konstatēti attiecīgajā rajonā, un uz šādu darbību pieauguma risku, šim uzņēmumam, kā savu secinājumu 115. punktā ir norādījusi ģenerālvokāte, katrā ziņā ir objektīvi jāpierāda, pirmkārt, minēto nelikumīgo darbību pastāvēšana un to faktiskais apmērs un, otrkārt, ņemot vērā, ka kopš tā laika ir pagājuši aptuveni 25 gadi, jāpierāda, kādu tieši iemeslu dēļ šobrīd attiecīgajā rajonā pastāv ievērojams risks, ka šādi skaitītāju bojājumu un nelikumīgu pieslēgumu gadījumi turpinās pieaugt.
- 117 Lai izpildītu pierādīšanas pienākumu, kas šajā ziņā pastāv *CHEZ RB*, tas nevar vienīgi apgalvot, ka par šādām darbībām un riskiem ir “vispārzināms”, kā šis uzņēmums šķietami to ir izdarījis iesniedzējtiesā.
- 118 Treškārt, ja *CHEZ RB* var pierādīt, ka apstrīdētajai praksei objektīvi ir tā norādītie tiesiskie mērķi, vēl ir jāpierāda, kā ir prasīts Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunktā, ka šī prakse ir atbilstošs un vajadzīgs šādu mērķu sasniegšanas līdzeklis.
- 119 Kā savu secinājumu 121.–124. punktā ir norādījusi ģenerālvokāte, *a priori* un ievērojot galīgo faktu vērtējumu, kas šajā ziņā ir jāveic iesniedzējtiesai, šķiet, ka tāda prakse kā apstrīdētā prakse ļauj efektīvi apkarot šajā gadījumā varbūtēji mērķtiecīgās nelikumīgās darbības, un tādēļ nosacījums par šādas prakses atbilstošo raksturu apgalvoto tiesisko mērķu sasniegšanai šķiet izpildīts.
- 120 Attiecībā uz nosacījumu par apstrīdētās prakses vajadzīgo raksturu šiem pašiem mērķiem iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai tādiem pilsētas rajoniem kā pamatlietā, kuros *CHEZ RB* ir izmantojis apstrīdēto praksi, ir tādas iezīmes, ka ar citiem atbilstošiem un mazāk ierobežojošiem pasākumiem nav iespējams atrisināt konstatētās problēmas.
- 121 Šajā ziņā *KZD* savos apsvērumos ir norādījusi, ka citas elektroenerģijas piegādes sabiedrības ir atteikušās no apstrīdētās prakses, dodot priekšroku citiem tehniskajiem līdzekļiem cīņai pret bojājumiem un manipulācijām, attiecīgajos rajonos atkal izvietojot elektroenerģijas skaitītājus parastā augstumā.
- 122 Iesniedzējtiesai ir jāpārbauda, vai pastāv citi atbilstoši un mazāk ierobežojoši pasākumi *CHEZ RB* izvirzīto mērķu sasniegšanai, un, ja tas tā ir, ir jākonstatē, ka apstrīdētā prakse nevar tikt atzīta par vajadzīgu Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē.
- 123 Turklāt un pieņemot, ka nav identificējams neviens cits pasākums, kas būtu tikpat efektīvs kā apstrīdētā prakse, iesniedzējtiesai vēl būtu jāpārbauda, vai apstrīdētās prakses rezultātā radītās neērtības nav nesamērīgas attiecībā pret izvirzītajiem mērķiem un vai šī prakse nerada pārmērīgu apdraudējumu attiecīgajos rajonos dzīvojošo personu legītimajām interesēm (šajā ziņā skat. it īpaši spriedumus, *Ingeniørforeningen i Danmark*, C-499/08, EU:C:2010:600, 32. un 47. punkts, kā arī *Nelson u.c.*, C-581/10 un C-629/10, EU:C:2012:657, 76. un nākamie punkti).
- 124 Minētajai tiesai vispirms būtu jāņem vērā elektroenerģijas galapatērētāju legītimās intereses piekļūt elektroenerģijas piegādei ar neaizskarošiem vai nestigmatizējošiem nosacījumiem.
- 125 Tāpat tai būtu jāņem vērā apstrīdētās prakses saistošais, vispārējais un senais raksturs, saistībā ar kuru, kā jau ir ticis norādīts šī sprieduma 84. punktā, ir vispārzināms, ka tā bez izņēmumiem un ilgstoši ir tikusi piemērota visiem attiecīgā rajona iedzīvotājiem, lai arī – par ko tai ir jāpārlicinās – lielākā daļa no tiem nav vainojami nekādā individuālā nelikumīgā darbībā un tie nevar arī tikt atzīti par atbildīgiem par šādām trešo personu izdarītām darbībām.

- 126 Savā vērtējumā minētajai tiesai visbeidzot būs jāņem vērā arī attiecīgajā rajonā dzīvojošo galapatērētāju legītimās intereses efektīvi un regulāri apskatīt un pārbaudīt savu elektroenerģijas patēriņu, kas, kā jau ir ticis uzsvērts šī sprieduma 44. punktā, ir intereses un pārbaude, ko Savienības likumdevējs ir tieši atzinis un vēlējies veicināt.
- 127 Lai arī no visu iepriekš minēto vērtējuma elementu ņemšanas vērā šķietami izriet, ka apstrīdētā prakse nevar būt pamatota Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē, ciktāl tās radītās neērtības šķiet esam pārmērīgas attiecībā pret izvirzītajiem mērķiem, iesniedzējtiesa ir tā, kurai saskaņā ar LESD 267. pantu ierosinātas prejudiciālās tiesvedības kontekstā ir jāsniedz šajā ziņā veicamais gala vērtējums.
- 128 Ņemot vērā visu iepriekš minēto, uz desmito jautājumu ir jāatbild, ka Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāda prakse kā pamatlietā var būt objektīvi attaisnota ar vēlmi nodrošināt elektrotīkla drošību un atbilstošu elektroenerģijas patēriņa uzraudzību tikai tad, ja minētā prakse nepārsniedz to, kas ir atbilstošs un vajadzīgs šo tiesisko mērķu sasniegšanai, un ja radītās neērtības nav nesamērīgas attiecībā pret šādi izvirzītajiem mērķiem. Tas tā nav, ja tiek konstatēts – kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai –, ka pastāv citi atbilstoši un mazāk ierobežojoši līdzekļi, ar kuriem būtu iespējams sasniegt minētos mērķus, vai arī, ja šādi citi līdzekļi nepastāv, ka minētā prakse rada nesamērīgu apdraudējumu attiecīgajā rajonā, kurā pārsvarā dzīvo romu tautības pārstāvji, dzīvojošo elektroenerģijas galapatērētāju legītimajām interesēm piekļūt elektroenerģijas piegādei ar nosacījumiem, kas nav aizskaroši vai stigmatizējoši un kas ļauj tiem regulāri pārbaudīt to elektroenerģijas patēriņu.

Par tiesāšanās izdevumiem

- 129 Attiecībā uz pamatlietas pusēm šī tiesvedība ir stadija procesā, kuru izskata iesniedzējtiesa, un tā lemj par tiesāšanās izdevumiem. Izdevumi, kas radušies, iesniedzot apsvērumus Tiesai, un kas nav minēto pušu izdevumi, nav atlīdzināmi.

Ar šādu pamatojumu Tiesa (virspalāta) nospiež:

- 1) jēdziens “diskriminācija etniskās piederības dēļ” Padomes 2000. gada 29. jūnija Direktīvas 2000/43/EK, ar ko ievieš vienādas attieksmes principu pret personām neatkarīgi no rasu vai etniskās piederības, un, it īpaši, tās 1. panta un 2. panta 1. punkta izpratnē ir jāinterpretē tādējādi, ka tādos apstākļos kā pamatlietā, kad pilsētas rajonā, kurā pārsvarā dzīvo romu tautības pārstāvji, visi elektroenerģijas skaitītāji tiek izvietoti gaisvadu elektrolīniju stabos 6 līdz 7 metru augstumā, kamēr citos rajonos šie skaitītāji tiek izvietoti augstumā, kas nepārsniedz divus metrus, minētais jēdziens ir piemērojams neatkarīgi no tā, vai minētais kolektīvais pasākums skar personas, kurām ir noteikta etniskā piederība, vai personas, kuras, lai arī tām nav minētās etniskās piederības, tomēr kopā ar pirmajām minētajām personām cieš no nelabvēlīgākas attieksmes vai tiek nostādītas īpaši nelabvēlīgā situācijā, kas izriet no šī pasākuma;
- 2) Direktīva 2000/43, it īpaši tās 2. panta 1. punkts un 2. panta 2. punkta a) un b) apakšpunkts, ir jāinterpretē tādējādi, ka tā nepieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, kurā ir paredzēts, ka, lai varētu tikt konstatēta tiešas vai netiešas diskriminācijas rases vai etniskās piederības dēļ pastāvēšana jomās, uz kurām attiecas šīs direktīvas 3. panta 1. punkts, nelabvēlīgākajai attieksmei vai īpaši nelabvēlīgajai situācijai, uz kurām ir izdarīta atsauce attiecīgi iepriekš minētajos a) un b) apakšpunktā, ir jāietver tiesību vai legītimo interešu apdraudējums;
- 3) Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta a) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka tāds pasākums kā šīs rezolutīvās daļas 1) punktā aprakstītais ir tieša diskriminācija šī noteikuma izpratnē, ja izrādās, ka minētais pasākums ir ticis ieviests un/vai paturēts spēkā ar to etnisko

piederību saistītu iemeslu dēļ, kas ir kopēja lielākajai daļai attiecīgā rajona iedzīvotāju. Tas, ņemot vērā visus atbilstošos lietas apstākļus, kā arī minētās direktīvas 8. panta 1. punktā paredzētos noteikumus par pierādīšanas pienākuma pāreju, ir jāizvērtē iesniedzējtiesai;

4) Direktīvas 2000/43 2. panta 2. punkta b) apakšpunkts ir jāinterpretē tādējādi, ka:

- šis noteikums nepieļauj tādu valsts tiesību noteikumu, kurā ir paredzēts, ka, lai varētu tikt konstatēta netieša diskriminācija rases vai etniskās piederības dēļ, īpaši nelabvēlīgās situācijas pamatā ir jābūt bijušiem ar rasi vai etnisko piederību saistītiem iemesliem;
- jēdziens “acīmredzami neitrāls” noteikums, kritērijs vai prakse minētā noteikuma izpratnē attiecas uz noteikumu, kritēriju vai praksi, kas šķietami ir formulēti vai piemēroti neitrāli, proti, ņemot vērā faktorus, kas nav saistīti ar aizsargāto iezīmi un nav tai līdzvērtīgi;
- jēdziens “īpaši nelabvēlīga situācija” šī paša noteikuma izpratnē neattiecas uz īpaši būtiskiem, acīmredzamiem un smagiem nevienlīdzīgas attieksmes gadījumiem, bet nozīmē, ka it īpaši kādas konkrētas rases vai etniskās piederības personas ir tās, kas attiecīgā noteikuma, kritērija vai prakses dēļ ir tikušas nostādītas nelabvēlīgākā situācijā;
- pieņemot, ka tāda prakse kā pamatlietā nav uzskatāma par tiešu diskrimināciju minētās direktīvas 2. panta 2. punkta a) apakšpunkta izpratnē, šāda prakse līdz ar to principā var būt acīmredzami neitrāla prakse minētā 2. panta 2. punkta b) apakšpunkta izpratnē, kas nostāda kādas etniskās piederības personas īpaši nelabvēlīgā situācijā, salīdzinot ar citām personām;
- šāds pasākums var būt objektīvi attaisnojams ar vēlmi nodrošināt elektrotīkla drošību un atbilstošu elektroenerģijas patēriņa uzraudzību tikai tad, ja minētā prakse nepārsniedz to, kas ir atbilstošs un vajadzīgs šo tiesisko mērķu sasniegšanai, un ja radītās neērtības nav nesamērīgas attiecībā pret šādi izvirzītajiem mērķiem. Tas tā nav, ja tiek konstatēts – kas ir jāpārbauda iesniedzējtiesai –, ka pastāv citi atbilstoši un mazāk ierobežojoši līdzekļi, ar kuriem būtu iespējams sasniegt minētos mērķus, vai arī, ja šādi citi līdzekļi nepastāv, ka minētais pasākums rada nesamērīgu apdraudējumu attiecīgajā rajonā, kurā pārsvarā dzīvo romu tautības pārstāvji, dzīvojošo elektroenerģijas galapatērētāju legītimajām interesēm piekļūt elektroenerģijas piegādei ar nosacījumiem, kas nav aizskaroši vai stigmatizējoši un kas ļauj tiem regulāri pārbaudīt to elektroenerģijas patēriņu.

[Paraksti]